

فرهنگ مصوّر هنرهای تجسمی

(معماری، پیکره سازی، نقاشی)

معجم الفنون التشكيلية

(العمارة، النحت، الرسم)

عربی - فارسی

فارسی - عربی

هدا قرئلی

دکتر ماجد نجاریان

(عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد فلاورجان)

سرشناسه	: قرطبی، هدا، ۱۲۵۸ -
عنوان و نام پدیدآور	: فرهنگ مصور هنرهای تجسمی (معماری، بیکره سازی، نقاشی) = معجم الفنون التشكيلية (الفنارة النحت، الرسم) عربی فارسی فارسی - عربی / هدا قرطبی، ماجد نجاریان.
مشخصات نشر	: نجف آباد: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف آباد، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	: ۲۶۶ ص: مصور.
شابک	: 978-964-10-1844-5
وضعیت فهرست نویسی	: فینبا
موضوع	: هنر -- واژه نامه ها -- عربی
موضوع	: زبان عربی -- واژه نامه ها -- فارسی
موضوع	: هنر -- واژه نامه ها -- فارسی
موضوع	: فارسی -- واژه نامه ها -- عربی
شناسه زوده	: نجاریان، ماجد، ۱۳۴۴ -
شابک زوده	: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نجف آباد
رده بندی کتبه	: ۱۳۹۱/۲۱NA الف ۲۱
رده بندی دیویی	: ۷۰۰/۳
شماره کتبخانی ملی	: ۲۹۳۶۶۷۹

فرهنگ مصور هنرهای تجسمی (معماری، بیکره سازی، نقاشی)

مؤلف :	هدی قرطبی، دکتر ماجد نجاریان
ناشر :	انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد
نوبت چاپ :	اول
سال نشر :	۱۳۹۱
شمارگان :	۲۰۰۰
تعداد صفحات :	۲۶۶ ص
لیتوگرافی :	نامن
چاپ :	کنکشی
صحافی :	امیر کبیر
ناظر فنی :	سید محسن کاظمی
قطع چاپ :	وژیری
قیمت :	۹۰۰۰ تومان
شابک :	978-964-10-1844-5
نشانی :	نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف آباد معاونت پژوهشی، مرکز انتشارات، تلفن: ۰۲۲۱-۲۲۹۱۱۱۰
	حق چاپ و هر گونه کپی برداری برای ناشر محفوظ است.

فهرست مطالب

ج	مقدمه دکتر ماجد نجاریان
ه	درآمد به قلم دکتر محمد مسعود
ز	پیش گفتار
۱	فصل اول: فرهنگ واژگان
۳	بخش اول: معماری
۹۷	بخش دوم: پیکره سازی
۱۱۵	بخش سوم: نقاشی
۱۵۵	فصل دوم: واژه نامه فارسی - عربی
۲۴۷	منابع فارسی
۲۴۹	منابع عربی

مقدمه

در اهمیت فرهنگ واژه‌های تخصصی باید گفت، با توجه به روند پرشتاب تحولات علمی در جهان کنونی، تدوین واژه‌نامه‌های تخصصی دو یا چندزبانه، در زمینه‌های گوناگون علمی و هنری ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. این گونه آثار علاوه بر استفاده مخاطبان اصلیشان، موجب غنای بیشتر فرهنگ ایران اسلامی در داخل و خارج از کشور می‌شود. تهیه فرهنگ‌های تخصصی دو زبانه، به خصوص فرهنگ‌های عربی-فارسی موجب شناسایی بیشتر و صحیح‌تر این دو کشور از وجوه مشترکاتشان در دستاوردهای فرهنگی و هنری می‌گردد.

با توجه به گسترش روزافزون صنعت گردشگری و نیاز جوامع به معرفی آثار تاریخی و هنرهای تجسمی و دستی کشورها، تألیف کتاب‌هایی از این نوع الزامی به نظر می‌رسد. فرهنگ مصور هنرهای تجسمی با زحمات فراوان مؤلف تدوین گشته است. مؤلف با توجه به مشکلات تأمین منابع تخصصی توانسته است منبعی مفید در اختیار متخصصان و مترجمان این زبان قرار دهد.

امید است شاهد هرچه غنی‌تر شدن فرهنگ‌های تخصصی در عرصه‌های مختلف علمی، فرهنگی، هنری باشیم و گام‌های رو به رشدی در تبادل فرهنگی در عرصه‌های بین‌الملل برداریم.

دکتر ماجد نجاریان

استادیار زبان و ادبیات عربی

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد فلاورجان

درآمد

هنرهای دیداری یا بصری (visual Art) شامل نقاشی، پیکره‌سازی و معماری است که با نام «هنرهای تجسمی» شناخته می‌شود؛ در حالی که هنر تجسمی (plastic Art) دقیقاً مترادف هنر بصری نیست و مفهوم رایج آن به هنرهایی که ماهیت سه‌بعدی دارند (پیکره‌سازی، معماری و نقاشی) معطوف می‌شود. به هر روی، این هنرها مبتنی بر طرح‌اند، به گونه‌ای که نخست، تصویر آن در ذهن هنرمند شکل می‌گیرد و سپس این تصویر ذهنی عینیت می‌یابد.

واژه هنر (Art) در زبان انگلیسی به مفهوم مهارت و راه و روش است، اما در عربی هنر به معنای فن است. در فارسی هنر از صورت کهن (hu+nar) به مفهوم مرد خوب ساخته شده است و امروزه (nar) همان است که برای جنس مذکر به کار می‌رود و (hu) پیشوندی است به معنای (خوب) که با تغییر h به x (خ) به زبان فارسی امروز رسیده است.

واژه معماری در زبان لاتین archi-texture است شامل دو بخش arch به مفهوم بزرگ‌تر و tecture به معنای ساختمان معمولی؛ که در مجموع به معنی «بزرگ‌تر از ساختمان معمولی» است. واژه فرهنگ در گذشته به کار می‌رفته و از پیشوند «فر» به مفهوم شکوه و جلال و «هنگ» به معنای پیش کشیدن و جلو کشیدن ساخته شده است. بنابراین، واژه فرهنگ گویای پویایی در مسیر اعتلا و شکوفایی در طول زمان است. فرهنگ هر جامعه هویت و ویژگی‌های اندیشه‌ای آن جامعه را باز می‌نمایاند.

از نشانه‌های فرهنگ جوامع زبان و خط آن جوامع است. تدوین و نگارش سازمان‌یافته و زبان و لغات و اصطلاحات در چهارچوب فرهنگ واژه‌ها بیانگر زنده بودن آن زبان است و می‌تواند توانمندی آن زبان را در پاسخ‌گویی به نیازهای روز جامعه نشان دهد.

مارتین هایدگر در اهمیت زبان می‌گوید: «انسان در زبان می‌زید».

لازم می‌بینم از تلاش فراوان خانم هدا قرئلی برای تدوین فرهنگ مصور هنرهای تجسمی که دربرگیرندهٔ واژگان هنری معماری، پیکره‌سازی و نقاشی است و در کمال دقت به نگارش درآمده است، قدردانی و سپاسگزاری نمایم.

دکتر محمد مسعود

عضو هیأت علمی دانشگاه هنر اصفهان

پیش‌گفتار

هنرهای تجسمی (بصری) آن دسته از هنرهایی است که قابلیت تجسم و شکل‌پذیری دارند و مستقیماً با حس بصری ادراک می‌شوند. این هنرها از کهن‌ترین هنرهای شکل‌گرفته در تاریخ به‌شمار می‌روند و همواره مطالعه سیر تاریخی و تحولات آنها مد نظر پژوهشگران و علاقه‌مندان به هنر بوده است.

ضرورت معرفی و آشنایی با آثار هنری و تاریخی ملل گوناگون پژوهشگران را بر آن داشته تا به ترجمه منابع یا تألیف کتب مربوطه و انتقال اطلاعات به علاقه‌مندان بپردازند و توسعه روزافزون فناوری ارتباطات بویابی در این عرصه را هموارتر ساخته است. در این میان، فرهنگ‌ها و واژه‌نامه‌ها از منابع معتبر برای ترجمه کتب و تبادل اندیشه‌ها به‌شمار می‌روند. فرهنگ واژگان علوم سیاسی، علوم اجتماعی، زبان‌شناسی، ادبیات و بیشتر حوزه‌ها به زبان‌های گوناگون تهیه و تدوین شده است، اما در عرصه هنر، به‌ویژه در زبان عربی، کمبود این نوع کتاب بسیار چشمگیر است.

انگیزه تدوین این کتاب تهیه واژه‌نامه‌ای برای یاری رساندن به گردشگران عرب‌زبان، مترجمان و پژوهشگران زبان عربی، به‌خصوص در حوزه هنر بوده است. شاید بتوان گفت دشوارترین بخش تدوین این کتاب کمبود منابع تخصصی عربی و انگلیسی در حوزه هنر بوده که نگارنده در حد بضاعت خود و منابع موجود به تدوین این کتاب همت گمارده است. بدیهی است در تألیف این اثر، کتاب واژگان هنر اسلامی ترجمه محمدرضا ارجمند و مرجان موسوی مهم‌ترین راهگشا بوده است.

کتاب حاضر دربردارنده واژگان و اصطلاحات سه هنر معماری، پیکره‌سازی و نقاشی در زبان عربی است که در دو فصل تدرین گشته: فصل نخست، فرهنگ واژگان عربی-فارسی در سه حوزه فوق به همراه توضیحات است و تا حد امکان تصاویر مرتبط با مفاهیم و واژگان در کنار هر واژه گنجانده شده است. ذیل هر واژه اطلاعاتی شامل معنی یا معانی فارسی واژه و توضیح یا مثال عربی آمده است. ترتیب واژگان طبق حروف الفبای فارسی است و حرف تعریف «ال» در تنظیم الفبایی در نظر گرفته نشده است. در فصل دوم واژه‌نامه فارسی-عربی تدوین شده است و واژگان مربوط به هر سه هنر با سه نشانه متفاوت مشخص شده‌اند؛ بدین معنا که واژگان هنر معماری با نشانه (م)، واژگان هنر نقاشی با نشانه (ن)، و واژگان هنر پیکره‌سازی با نشانه (پ) از یکدیگر تفکیک شده‌اند. این کار به مخاطبان کمک می‌کند تا با مشاهده هر واژه یا اصطلاح به موضوع آن واژه پی برده و در بخش واژه‌نامه در همان موضوع واژه را بیابند. فرهنگ واژگان حاضر بیش از ۱۰۰۰ واژه دارد که واژگان هنر معماری در مقایسه با دو هنر دیگر وسیع‌تر است. این مطلب می‌رساند که هنر معماری در جهان اسلام و در تمدن اسلامی جایگاهی ویژه داشته است. آثار به‌جای مانده در معماری گواه آن است که هنر معماری در دوران اسلامی، نزد حاکمان و بزرگان، اهمیت بسزایی داشته و ساخت عمارت‌ها و بناها برای نشان دادن شکوه و جلال آن دوره مرکز توجه این افراد بوده است. درحالی‌که هنر نقاشی در دوران اسلامی در شکل کهن آن، یعنی دیوارنگاره و سنگ‌نگاره، یا در شکل امروزی، یعنی نقاشی روی بوم، همچون آثار نقاشی اروپاییان، رواج نداشته و شاید بتوان گفت این هنر در شکل‌های کتابت و تذهیب نسخ، به‌ویژه تذهیب قرآن مجید، به منصف ظهور رسیده و آثار نفیسی از هنرمندان اسلامی را به جای گذارده است.

در بخش هنر نقاشی، در کتاب حاضر، اصطلاحات مکاتب اروپایی، واژگان مربوط به ابزار و وسایل نقاشی آورده شده است تا خوانندگان با واژگان و اصطلاحات بیشتری آشنا شوند.

پیکره‌سازی نیز در جهان اسلام سرنوشتی چون نقاشی داشته و به علت ممنوعیت‌های دینی و مذهبی جایگاه چندانی در میان هنرمندان اسلامی نداشته است؛ از این‌رو واژگان بخش پیکره‌سازی بیشتر شامل شیوه‌های گوناگون اجرای این هنر و ابزار آن است که در اروپا پیشینه‌ای کهن دارد.

اساس تألیف این فرهنگ واژگان رساله کارشناسی ارشد بوده که پس از ارائه آن به دانشگاه با تشویق استادان و مدیریت پژوهش دانشگاه آزاد واحد فلاورجان همراه شد و چنین بود که طرح تدوین این فرهنگ در هیئت کتاب، شکل گرفت. بدیهی است دایره واژگان سه حوزه مورد بررسی بیش از آن است که اکنون درج شده؛ امید است در ویراست‌های بعدی این کتاب، با یاری خوانندگان و نقدهای علمی و سودمند، کاستی‌های موجود برطرف گردد.

تدوین فرهنگ حاضر مرهون راهنمایی‌ها و نظارت استادان گرانقدری است که جای دارد از تک‌تک آنان قدردانی شود: آقای دکتر محمد مسعود که بر من منت نهادند و مقدمه‌ای مستقل بر این کتاب نگاشتند و نیز خانم دکتر سهیلا پرستگاری که کمک‌های ایشان جای تشکری ویژه دارد.

همچنین شایسته است از حمایت‌های مدیریت بخش پژوهش دانشگاه آزاد اسلامی، واحد فلاورجان اصفهان، و همکاران کتابخانه این دانشگاه برای کمک‌های بی‌دریغشان سپاسگزاری شود.

در پایان جای دارد از ناصر احمدزاده و صدیقه (پونه) صادقی مکی، ویراستاران کتاب، مهناز مقدسی، سرپرست تنظیم نهایی کتاب، و محبوبه دلجو، رهرا ایلخانی و امیرفرهنگ کورنگ که مسئولیت صفحه‌آرایی و تنظیم تصاویر کتاب را برعهده داشتند و آقای احسان موسوی که در بازخوانی متون عربی همکاری کردند صمیمانه قدردانی شود.